

7 . Capidava | Comuna: Topalu | Județ: Constanța | Punct: Cetate | Anul: 2011

Anul: 2011

Cod RAN: 63063.01

Perioade: Preistorie, Protoistorie, Antichitate, Evul Mediu, Perioada modernă

Epoci: Epoca bronzului, Hallstatt, La Tène, Epoca romană timpurie, Epoca romană târzie, Epoca medievală timpurie, Epoca medievală timpurie, Evul Mediu, Perioada modernă

Tipuri sit: locuire, descoperire funerară, descoperire izolată, exploatare/carieră, tip neprecizat, fără vestigii arheologice, locuire militară, structură de cult/religioasă, amenajare/construcție, obiect izolat, carieră

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Domestic, Industrial, Religios, ritual și funerar, Neatribuit

Autori: Zaharia Covacef, Cătălin Dobrinescu, Simona Maria Herlea, Florentin Munteanu, Ioan Carol Opriș, Zeno-Karl Pinter, Tiberiu Potârniche, Alexandru-Mircea Rațiu, Anișoara Sion, Gabriel Stoian, Claudia Urduzia

Instituții: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Universitatea București, Facultatea de Istorie, Universitatea București, Facultatea de Istorie, Universitatea "Lucian Blaga", Sibiu, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța, Muzeul Național de Istorie a României, Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București, Universitatea București, Facultatea de Istorie, Muzeul Național Brukenthal, Sibiu

Raport

Cercetările din campania 2011 s-au desfășurat în cursul lunii august (cu prelungire de măsurători și prelucrare a materialelor în septembrie a.c.), sub coordonarea conf.dr. Ioan C. Opriș și cu participarea dr. Alexandru Rațiu (MNIR), dr. Gabriel Stoian, drd. Florentin Munteanu, studenți și masteranzi ai UB-FIB, voluntari. În clădirea C1/1994 a fost finalizat un sondaj de verificare început în campania precedentă, anume desființat un martor și epuizată o casetă cu dimensiunile de 3x4 m; în C2/2011 săpătura a atacat camera de sud a clădirii, care a fost secționată pe jumătate, adică 2 x 4 m, în jumătatea de vest, realizând astfel o suprafață de săpătură cu dimensiunile de 8 mp. În această casetă s-a excavat până la o adâncime de 0,8 m fără a atinge nivelul de călcare de secol VI. Pe via principalis cercetarea s-a concentrat asupra careurilor R-S 71, R-S 70, S-Ș 71 și S-Ș 70, cu scopul eliberării străzii principale care pornea de la poarta de sud a cetății și a perturbațiilor stratigrafice generate de șanțul castelului roman târziu.

Cercetarea arheologică desfășurată în sectorul III al cetății de la Capidava, în zona delimitată de via principalis, clădirea C1/1994 și turnul 7, respectiv Corpul de Gardă romano-bizantin și alte elemente urbanistice ale ultimelor faze de existență din sec. VI-VII ale cetății, își propune descoperirea, completarea și verificarea situației stratigrafice în vederea elaborării unui volum monografic cu privire la acest sector, cât și a ansamblurilor arhitecturale zonale. Urmare a acestei cercetări (în curs) sunt conservarea și restaurarea acestor ansambluri într-o formulă coerentă, deopotrivă cu valorificarea lor prin amenajare pentru expunerea către marele public (integrare în Proiectul "Restaurarea, consolidarea, protecția, conservarea și punerea în valoare a sitului arheologic Cetatea Capidava" a Consiliului Județean Constanța, cu accesare a Programului Operațional Regional 2007-2013, Axa prioritară 5, Domeniul major de intervenție 5.1, aflat în fază SF și DALI).

Cercetarea arheologică în edificiul C1/1994 a început în anul 1994 și a continuat și anul următor. În aceste două campanii s-a săpat nivelul medieval-timpuriu de locuire al cetății, anume un bordei amplasat în mijlocul clădirii, datând din secolul VI p.Chr. Cercetările au fost reluate în campania 2007, acestea continuând de atunci și până în prezent. În cele trei campanii precedente (2007-2009), s-a continuat săpătura din 1994-1995, cu excavarea nivelului de distrugere de secol VI al clădirii. Încă de la început s-a observat faptul că în ceea ce privește ultima fază de locuire a edificiului, acesta se comportă ca un complex arheologic închis, nealterat de acțiuni antropice ulterioare. După înlăturarea acoperișului de țiglă, descoperit

aproape integral în situ, s-a excavat nivelul propriu-zis de cultura materială de secol VI. Artefactele descoperite în cele trei campanii sunt impresionante, atât cantitativ, cât și prin informațiile pe care le transmit.

Dintre cele mai importante descoperiri se pot aminti un tezaur monetar comus din 51 de monede (follis și jumătăți de follis), un umbo de scut din fier, o puiă din calcar întreagă pe poziție primară, 5 amforete intacte, peste 30 de amfore întregibile, circa 9 fragmente de râșnițe, cârlige de pescuit, opaițe și multe fragmente ceramice diverse. Au fost realizate peste 2000 de fotografii arheologice, circa 25 de desene tehnice, două relevee arhitecturale și o ridicare topografică cu stația totală. S-au prelevat și analizat în laboratoare de specialitate - probe de lemn carbonizat (analiză dendrologică), os de animal (analiză paleobiologică), sol și ceramică.

În cadrul campaniei 2011 cercetările efectuate în edificiul C1/1994 și C 2/ 2011 s-au axat pe realizarea și lărgirea în suprafață a două sonde în interiorul clădirilor, pentru a putea determina cronologia și fazele constructive. Pe via principalis săpătura a continuat în suprafață, cu păstrarea unor martori (diafragme) corespunzătoare carioajului general al cetății, care se înlătură după documentare, pe măsura avansării cercetării. Principala metodă folosită a fost săpătura arheologică, realizată manual cu unelte de mână, manipulate de muncitori necalificați angajați ca zilieri. Supravegherea și coordonarea acestora a fost realizată de personal calificat, arheologi înscriși în Registrul Arheologilor din România. De asemenea, s-au mai folosit și metode de înregistrare a datelor rezultate în urma săpăturii, precum fotografierea complexelor (prin metode specifice fotografiei arheologice), desenul tehnic la scară al situațiilor deosebite descoperite, analiza stratigrafică a profilelor rezultate. Cercetarea de teren a continuat și în laboratorul de sit în baza arheologică Capidava, unde piesele importante au fost curățate, desenate și inventariate. De asemenea desenele tehnice au fost scanate și vectorizate în programe de informatică specifice prelucrării foto-video.

Campania din 2011 din sectorul III intra-muros din cadrul șantierului arheologic Capidava s-a axat pe cercetarea a doua edificii: C1/1994 și C2/2011.

În edificiul C1/1994 săpătura s-a concretizat prin sondarea colțului de sud al clădirii unde în campania din 2010 s-a descoperit zidul de incintă al unei clădiri de mari dimensiuni. Suprafața pe care s-a cercetat în campania din 2011 este de 12 mp, anume o casetă cu dimensiunile de 3 x 4 m. Elementul de zidărie descoperit reprezintă colțul unei clădiri și este orientat paralel cu zidurile de sud, respectiv de est ale clădirii C1/1994, suprapunându-se pe o lungime totală de cca 1m. Zidul este format din piatră de calcar, cu exteriorul fasonat, montate în zidărie cu mortar alb, gros de 2 cm, de foarte bună calitate. Până în prezent din zid au fost dezvelite 3-4 asize în elevație, dar menționăm că nu s-a atins încă asiza de fundație (sămânța fundației).

După dimensiunile zidului, anume o grosime de 1,15 m, se poate afirma că avem de-a face cu o clădire mare, importantă care din punct de vedere stratigrafic este suprapusă atât de clădirea C1/1994, cât și de marea clădire a Corpului de Gardă (horreum?). Având în vedere contemporaneitatea clădirii C1/1994 cu Corpul de Gardă și cu clădirile învecinate, contemporanitate demonstrată stratigrafic dar și arhitectural și urbanistic, putem deduce că noul zid descoperit, deci și clădirea căreia îi aparține, constituie o fază anterioară cronologic din existența cetății Capidava, fază aproape necercetată până în prezent. Cel puțin la nivel de ipoteză, având în vedere dispunerea și amplasarea acestui ansamblu arhitectural (cu o bună analogie în sectorul I al cetății, în suprafața de la V de biserica paleocreștină, unde a fost găsit un zid asemănător, paralel incintei B), el pare să aparțină unui moment constructiv legat de refacerea a fundamentis de la Capidava, în ultimele decenii ale sec. III - primele decenii ale secolului următor.

Materialul arheologic descoperit în contextul acestui zid este format din mici fragmente ceramice, care după o cercetare preliminară nu oferă repere cronologice asupra edificiului. Desigur acest material va fi suspus unei cercetări amănunțite la o dată ulterioară.

O a doua țintă a cercetării arheologice din cadrul campaniei din 2011 de la Capidava, sectorul III, a constituit-o clădirea C2/2011, clădire aflată în carourile T-T73, învecinată cu C1/1994, cu deschidere la via principalis. Aceasta a fost amenajată într-o fază în care porticul Corpului de Gardă nu mai funcționa, el fiind reamenajat în chip de spațiu pentru depozitare (beciuri). Aici cercetările anterioare au epuizat faza medievală de bordeie a cetății, descoperind două astfel de bordeie care suprapuneau clădirea. Săpătura

noastră s-a concentrat în camera de sud a acestei clădiri, deoarece camera de nord, cea dinspre via principalis, este parțial distrusă de șanțul de apărare de la sfârșit de secol VI și început de secol VII. Am secționat încăperea de sud a acestei clădiri, cu dimensiunile de 4 x 4 m, pe jumătatea de vest, realizând astfel o suprafață de săpătură cu dimensiunile de 2 x 4 m, 8 mp. În această casetă am excavat până la o adâncime de 0,8 m fără a atinge nivelul de călcare de secol VI.

Stratigrafia clădirii este una simplă, asemănătoare cu cea din C1/1994, compusă din două niveluri de umplere, despărțite de urmele acoperișului prăbușit. După cum se poate vedea și în ilustrația anexată prezentului raport, în primul nivel (de sus în jos) avem o umplutură afânată de loess galben deschis cu pietre, ceramică și material tegular. Nivelul al doilea este compus din umplutură secundară, mult mai compactă, sedimentată în timp mult mai lung, săracă în material arheologic. Cele două contexte sunt despărțite de un al treilea context arheologic compus din dărâmătura acoperișului, anume bârne carbonizate și țiglă (mai rară decât în C1, ca dovadă că în profil nu este surprinsă, ci numai în cadrul săpătură).

Materialul arheologic recoltat este compus din numeroase fragmente ceramice, vase diferite, dar în general veselă de masă și amfore. De asemenea, catalogul descoperirilor mărunte numără nu mai puțin de 48 de obiecte, printre care se numără: 16 monede, descoperite disparat, 3 mărgelă din sticlă, fragmente din pahare de sticlă, un fragment de ceramică șampilată cu un motiv cruciform creștin, diferite obiecte din bronz, fragmente provenind de la 3 opaițe și multe altele.

VIA PRINCIPALIS 2011

Activitatea colectivului de cercetare s-a orientat cu predilecție asupra continuării cercetării în c. R-S71 (4 x 4 m), săpături începute în campania 2010, ce urmau să pună în evidență dalașul străzii, precum și rigola adiacentă acesteia.

Săpăturile de anul acesta au fost reluate de la adâncimea de 0,5 m la care ne-am oprit în campania precedentă, ele desfășurându-se într-un strat compact de culoare gri specific perioadei medievale. Menționăm faptul că până la această adâncime a rezultat un material ceramic nu foarte bogat, aparținând perioadei medio-bizantine, excepție făcând un fragment de opaiț romano-bizantin rulat în straturile superioare de amenajările medievale.

La adâncimea de 0,92 m calculată față de colțul de S al edificiului C1/1994 a fost pus în evidență colțul de S al unui bordei pe lungimile de 1,84 m față de martorul de NE al caroului și de 1,62 m față de cel de NV. În această zonă materialul descoperit aparține exclusiv perioadei medio-bizantine. Prima asiză păstrată a pereților bordeiului, cea la nivelul căreia ne-am și oprit săpătura pe semisețiunea în care a apărut această structură, se află cuprinsă între adâncimile de 0,79 m și 0,91 m.

La o distanță de aproximativ 0,75 m de latura sud-estică a bordeiului a fost descoperit un alt rând de pietre de calcar, rulate, ce au suferit un puternic tratament termic, de altfel ele fiind crăpate în marea lor majoritate din această cauză. Adâncimea la care a fost descoperit acest rând de pietre variază între 0,81 m și 0,84 m. Spațiul dintre cele două structuri este reprezentat de o zonă de arsură masivă în care au fost descoperite numeroase bârne carbonizate. Materialul ceramic recoltat în această zonă este fragmentar, amestecat, aparținând perioadelor romano-bizantină și medio-bizantină. Excepție face un ulcior întreg cu buza trilobată și care nu prezintă importante urme de ardere secundară. Acesta a fost descoperit la adâncimea de 0,94 m, la 0,5 m de profilul NE al caroului și la aproximativ 2 m de cel de NV.

În colțul estic al caroului a fost identificată o vatră reprezentată de o zonă de pământ brun-roșcat, puternic solidificat, cu pigmenți de arsură. Adâncimea la care a fost descoperită variază de la 0,81 m la 0,95 m, ea prezentând o înclinație pe direcția SV-NE.

Pe latura de SV a caroului, de-a lungul profilului, a fost surprinsă o zonă din șanțul de apărare al castellum-ului târziu, cu lățimea maximă de 0,76 m. Materialul ceramic descoperit în această zonă este fragmentar, neîntregibil, aparținând perioadelor romano-bizantină și medio-bizantină.

Toate aceste structuri au fost amenajate în stratul de dărâmătură care aparține edificiilor ce mărgineau via principalis pe latura sa de NE. Nivelul superior al acestora este cel pe care ne-am oprit, cercetarea continuând în jumătatea sud-vestică a caroului R-S71. Aici am continuat îndepărtarea stratului de

dărâmtură a edificiilor romane târzii precum și a pământului din șanțul de apărare. Acesta a fost surprins pe o adâncime maximă de 0,88 m, ea variind până la 0,49 m pe sectorul identificat în caroul R-S71 al traseului său.

La o adâncime de 1,42 m față de colțul de S al edificiului C1/1994 a fost identificată rigola străzii, realizată din blocuri fasonate, în mare parte paralelipipedice. Și pe traseul surprins în R-S71 am remarcat că acesta se situează pe o poziție avansată către axul străzii. Ea nu a fost surprinsă pe întreaga lungime a semisecțiunii, ci doar pe 2,66 m față de profilul SE. Adâncimea la care au fost descoperite blocurile de piatră ce compun această structură variază de la 1,42 m la 1,48 m.

La adâncimea de 1,80-1,83 m au fost identificate câteva blocuri de calcar, de asemenea fasonate, rectangulare, care ar putea aparține cel mai probabil tot dalajului străzii.

Toate aceste structuri sunt suprapuse de un strat de masiv de dărâmtură care conține numeroase materiale de construcție, material ceramic exclusiv romano-bizantin și material osteologic provenind cu precădere de la porcine și bovine.

Sucesiunea stratigrafică în caroul R-S71 (adâncimile sunt calculate față de limita superioară a profilelor):

Profilul NV:

- strat vegetal până la adâncimi cuprinse între 0 și 0,32 m;
- strat de pământ gri, slab solidificat, care prezintă un material litic mărunț, fragmente ceramice romano-bizantine și medio-bizantine precum și resturi osteologice; acest strat face parte din groapa bordeiului descoperit în colțul nordic al caroului. El a fost excavat până la adâncimi cuprinse între 0,20 m și 0,62 m;
- strat de pământ gri închis, slab solidificat, cu material ceramic fragmentar aparținând perioadelor romano-bizantină și medio-bizantină; acesta face parte din șanțul de apărare al castellum-ului și este amplasat pe latura sud-vestică a profilului, iar adâncimea la care a fost surprins este cuprinsă între 0,18 m și 0,68 m;
- strat de pământ galben, mediu solidificat, cu numeroase fragmente ceramice, numeroase materiale de construcție, material litic de dimensiuni mici și medii; de asemenea acest strat prezintă și numeroși pigmenți de arsură. El reprezintă stratul de dărâmtură provenită de la edificiile romano-bizantine care mărgineau strada pe latura ei de NV. A fost surprins la adâncimi cuprinse între 0,32 m și 0,98.

Profilul SV:

- strat vegetal până la adâncimi cuprinse între 0 și 0,28 m;
- strat de pământ gri, slab solidificat, cu material ceramic fragmentar aparținând perioadelor romano-bizantină și medio-bizantină. Acesta face parte din șanțul de apărare al castellum-ului și a fost surprins pe întreaga lungime a profilului la adâncimi cuprinse între 0,22 m și 0,92 m;
- strat de pământ brun, mediu solidificat, cu numeroase fragmente ceramice, numeroase materiale de construcție, material litic de dimensiuni mici și medii, precum și cu numeroși pigmenți de arsură. Acesta reprezintă stratul de dărâmtură provenită de la edificiile romano-bizantine care mărgineau strada pe latura ei de NV. A fost surprins la adâncimi cuprinse între 0,74 m și 1,56 m;
- zonă de pământ galben în cadrul stratului precedent cu numeroase fragmente ceramice și materiale de construcție, la adâncimi cuprinse între 1 m și 1,56 m.

Profilul SE:

- strat vegetal la adâncimi cuprinse între 0 și 0,10 m;
- strat de pământ brun, slab solidificat, cu pigmenți de arsură și material litic mărunț la adâncimi cuprinse între 0,10 și 0,38 m;
- strat de pământ galben, puternic solidificat, cu urme de mortar și material litic mărunț la adâncimi cuprinse între 0,30 și 0,56 m;

- lentilă de mortar cu o grosime medie de 0,02 m ce apare la adâncimi cuprinse între 0,40 și 0,58 m;
- strat de pământ brun-roșcat, mediu solidificat, cu fragmente de material de construcție și fragmente ceramice romano-bizantine la adâncimi cuprinse între 0,40 și 0,84;
- strat de pământ gri, mediu solidificat, cu fragmente litice de dimensiuni mici și medii, materiale de construcție și pigmenți de arsură la adâncimi cuprinse între 0,10 și 0,98 m;
- strat de pământ galben, puternic solidificat, cu pigmenți de arsură și numeroase fragmente ceramice și materiale de construcție; acesta reprezintă stratul de dărâmatură provenită de la edificiile romano-bizantine care mărgineau strada pe latura ei de NV; a fost surprins la adâncimi cuprinse între 0,84 m și 1,52 m.

Pe latura de N-V a c. R-S 71, la 1 m față de acesta s-a deschis c. R-S 70 cu dimensiuni de 4x4 m. Săpăturile în acest carou au fost reprezentate de îndepărtarea stratului vegetal și a depunerilor arheologice până la o adâncime de 0,34 m față de nivelul de călcare actual. Pe nivelul pe care ne-am oprit s-a evidențiat un nivel de dărâmatură, respectiv pietre de dimensiuni mici și medii, fără a se putea reliefa în stadiul actual al cercetării nici o structură coerentă. Materialul recoltat a fost reprezentat de material ceramic medio-bizantin, puternic fragmentat, fragmente osteologice și materiale de construcție.

În c. S-Ș 71, obiectivul cercetării a fost reprezentat de îndepărtarea depunerilor din șanțul de apărare al castellum-ului târziu. Imediat sub stratul vegetal a fost descoperit un nivel de pământ gri, mediu solidificat, cu numeroase pietre de dimensiuni mici și medii. Printre acestea s-a remarcat prezența părții superioare a unui miliar ce suferise la rândul său o nouă fragmentare. Înălțimea acestuia este de 0,57 m, având diametrul bazei de 0,30 m. Acesta păstra totodată și titulatura imperială abreviată: Imp(erator) Caes(ar) L(ucius) D(omitius) Aurelianus. Înălțimea literelor din câmpul inscripției este de 3 cm pentru rândul întâi și 4 cm pentru rândurile 2 și 3. Materialul ceramic descoperit în context este săracăcios, aparținând epocilor romano-bizantină și medio-bizantină.

Caroul S-Ș 70, situat în prelungirea c. S-Ș 71 pe axul longitudinal al șanțului de apărare al castellum-ului târziu prezintă o succesiune stratigrafică identică caroului precedent, respectiv strat vegetal și un nivel de pământ gri cu pietre de dimensiuni mici și medii. Materialul ceramic, amalgamat, poate fi încadrat tipologic în perioada romano-bizantină și medio-bizantină.

Săpătura din sectorul III, via principalis, este documentată prin fotografii pe suport digital, desene ale profilelor și grundurilor pe hârtie și prelucrate în format electronic.

Datorită amplasamentului său, studierea edificiului C1/1994 este relevantă din mai multe puncte de vedere. Astfel vecinătatea cu via principalis și poarta principală a fortificației este un avantaj pentru studierea relației stratigrafice dintre cele două obiective arheologice. De asemenea proximitatea acestui edificiu cu zidul de incintă, dar mai ales cu turnul de poartă este foarte importantă, mai ales că dovezile arheologice descoperite în săpăturile recente, inclusiv în cea din campania 2010, indică o strânsă legătură între momentul de distrugere al turnului, sfârșit de secol VI p.Chr., și momentul de incendiere al edificiului. Nu în ultimul rând cercetările din C1/1994 pot aduce noi date în privința momentului de construcție al Corpului de Gardă, a funcționalității acestuia, dar și asupra rolului jucat de acest sector al cetății în cadrul fortificației de la Capidava din secolul VII p.Chr. Prin prisma acestor motive cercetările din edificiul C1/1994 sunt determinante pentru cercetarea de ansamblu din sectorul III intra muros al Capidavei, această clădire constituind cheia de boltă a cercetării urbanismului de secol VI din acest sector. În ceea ce privește via principalis, unde artefactele descoperite (așa cum s-a expus în rândurile de mai sus) sunt exclusiv fragmentare, interesul major este dat de posibilitatea stabilirii fazelor de funcționare ale străzii (până acum identificate 2, posibil 3 asemenea faze), în corelare cu edificiile ce o mărginesc în sectorul 3, respectiv sectorul de est al cetății.

Cercetările de teren au fost dublate anul acesta, ca și în campaniile precedente, de un program susținut de înregistrare a noilor elemente de arhitectură puse în evidență, program pus la punct de arh. Anișoara Sion și de completările anuale aduse GIS-ului Capidavei (drd. Dan Ștefan, drd. M. Duțescu-Ștefan, drd. C. Constantin). Odată încheiate cercetările arheologice, rezultatele obținute ar trebui să permită elaborarea cât mai rapidă a proiectului de restaurare a monumentelor zonale. Până la finalizarea prospecțiunilor de teren în aria menționată și publicarea sa monografică, o axă importantă de valorificare a rezultatelor deja obținute o

reprezintă realizarea unor studii și comunicări științifice de mai mică amploare. În cursul lunii octombrie am prezentat (Ioan C. Opreș - Al. Rațiu) comunicarea cu titlul Capidava. Cercetări arheologice în campania 2011, prezentare ocazionată de lucrările sesiunii anuale Pontica, organizată de MINAC.

Informații suplimentare online

[Raportul 4693 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
